

Ի զբնութեան առաւօտուց ձայն
 Յոր ընդխառնէր մըրմունջ եւ շուրթն իմ մանկական ,
 Իբր ընդ գետոց կարկաջահոս դաշնակութիւն
 Սնուածաւալ առուին շըշուկ եւ հեծութիւն :

Տայր որ ինձ թեւս որպէս զՆշաւնւոյն ,
 Տայր որ ինձ զայն ոսկեխառնեալ ծաւի երկին ,
 Ո՛հ զմի աւուրցն այն տեսանել ի մուտս արփւոյն
 Յոր զըւարթունքն սաւառնեալ զամպովք վերջին՝
 Յարծաթափայլ վերամբառնայր թեւս
 Եւ զիմ ոգւոյս բուրմունս անոյշ եւ ըզթեթեւս ,
 Օ՛հա խընդի ցօղ , կամ վասըն մօր ինչ թոթովանս ,
 Կամ աղբատին ի լիւր կարեացըն պաղատանս
 Եւ բեկեալ սըրտից՝ սուրբ հըրձուանս :

Տայր որ ինձ թեւս որպէս զՆշաւնւոյն ,
 Օ՛հ ցանկալին յիմ ճախր առեալ անբըծութիւն
 Ուր իմ որդէր նորածընունդ կենաց արբուն ,
 Օ՛ղբովքս շընչեալ օդք սըրբագոյն ,
 Եւ ըզբարձամբքն առնուի կայս զըւարթագին
 Ի մի թիւս որ կըցի յերկին :
 Թեւոց անբեռն առ ի ցաւոց՝ թուիքն իբր հեշտին ,
 Սինչ յարտասուաց դեռ ոչ ի ցօղ ծանրաբեռնին . . . :

Հ . Խ . Գ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի բնական և հետաքրքրական գիտե-
 յիքները :

Եւրոպա երկրագնտիս վերի մասին
 վրայ թերակղզի մըն է , որուն եզերքի
 ծովերն են Բոլանտեան և Հիւսիսային
 ովկիանոսն ու Հիւսիսային սառուցեալ
 ծովը : Բնակարճքիս այս մասին բնիկ
 գեղեցկութիւնները , որն որ առաջինն
 է իր բնակչաց մտաւոր զարգացմանը ա-
 ռաւելութեան պատճառաւ , մէկալ աչ-
 խարհաց ահագին մեծութիւնները չու-
 նին : Բնակեանց ու Պիւրենեանց գօտի-

ները , օրինակի համար , այնչափ բարձր
 չեն , ինչպէս որ Հնդկաստանի Հիմա-
 լայայ բրդաձև սեպերը , կամ Բմերի-
 կոյ Պորտիլիեր լեռանց հրաբուխ գա-
 զաթները : Եւրոպայի գահավէժները ,
 հեղեղները , սեպացեալ ժայռերը , ընդ-
 արձակ հովիտները՝ որոնց մէջէն ջրե-
 րը կը սողոսկին , ասոնք ամէնը՝ Բսիոյ
 ու Բմերիկայի բնութեան ահաւոր տե-
 սարանաց տկար օրինակներն են : Եւ-
 ռոպայի գետերը չեն այնպէս ընդարձակ ,
 սրընթաց , ծովու նմանութիւն բերելով ,
 ինչպէս են Սուրբ Լաւրենտիոս , Սեւ
 քաջեփ , ()րենոք , Նեղոս , ու Չինաց
 Լանկ-ցէ-քեանի գետերը . իսկ անա-
 պատները չէ թէ միայն ընդարձակ ան-

մարդաբնակ աւազուտներ չեն, այլ անոնց ներհակ քիչ տարածութեամբ դաշտավայրներ են: Բնութեան վսեմ ու յափշտակիչ տեսարանները Եւրոպայի մէջ չենք տեսներ. այլ հոն հանդիպածնիս են աւելի զուարթ և ախորժական տեսարաններ, քան թէ վսեմ ու ահաւոր:

Եւրոպայի լեռներուն մէջ աւելի կ'երևայ բնութեան մեծութիւնն ու պերճութիւնը: Բլպեան լեռներն են Եւրոպայի գլխուն գիրքը, որ կրնայ համարուիլ իբրև կենդրոն Եւրոպայի աւմէն գօտիներուն. աւելի ուղղաբերձ ու բարձր լեռները հոն են. Սոնդէ Պիանգոյ (Սպիտակ Լեռ) իր սառնապատ գագաթովը ծովուն երեսէն բարձր է 14,786 ոտք, որուն գագաթը Եւրոպայի ուրիշ ամէն լեռներէն բարձրն է. Սեծ Սուրբ Բեռնարդոսը և Սոնդէ Սոզան Սոնդէ Պիանգոյէն քիչ պակաս են. ասոր գագաթը ինչուան 14,476 ոտք կը բարձրանայ: Տոֆինէի Սանդու լեռան Բլպեան գօտին ինչուան Բլստրիոյ Վալեմպերկ լեռը 200 փարսախ երկայնութիւն ունի: 8,000 ոտք բարձրութենէն վեր այս գօտին մշտնջենաւոր սառերով պատած է, ու 10,800 ոտք բարձրութեան տեղումքը գոլորշիք խտացեալ թանձր կը ձիւնեն որոնցմով ճերմկցած, փայլուն կ'երևան հեռուէն կճեայ գագաթներ, երբոր արևու ճառագայթները լուսապսակ զանոնք կը պատեն: Բլպեան գօտւոյն երկայնութեանը վրայ շատ լիճեր կան երևելի խորութեամբ. ասոնցմէ մէկն է ԲՏէն լիճը, որուն խորութիւնն է 1,800 ոտք: Պամնի գննութեանցը նայելով՝ Բլպեան գօտին Եւրոպայի ամենէն հին գօտին չէ. Վոսդա-տ' () րօցած լեռները որ հազիւ 2,392 ոտք բարձրութիւն ունին, Երցկէպիրկէ լեռները, որ Պոհեմիոյ ու Սաքսոնիոյ մէջ կ'իյնան, Պիղատոս լեռը որ Լուչեռնայի քովն է, հնագոյնները պիտի ըլլան. ուր ընդհակառակն հսկայաձև Սոնդէ Պիանգոյ ու Սոնդէ Սոզա լեռները Պիրենեան լեռներէն շատ ուշ ճանչ-

ցուած են. և ասոնցմէ ալ ետքը Բլպեանց միջին լեռները:

Ս'կ կրնայ ստորագրել այն վրայէ վրայ դիզուած ահագին ժայռերուն ու սառոյցներուն ճամբորդին վրայ ըրած ազդեցութիւնը, որոնցմով Սոնդէ Պիանգոյ լեռան գօտին կը ձևանայ. մէկ կողմանէ բնութեան ծաղկաւէտ ու կանաչ հովիտները, մէկալ կողմանէ լիճերուն հանդարտ տեսարանը, անտառներուն ահաւորութիւնը, սառուցեալ լեռներուն մահատիպ երևոյթը, հեղեղներուն շառաչիւնը ու սահանաց ահագնաւ ձայն խոխոջը տեսնողին միտքը կը յափշտակեն: Բոզին մարդուն աչքին առջև կ'երևն բրգաձև տնկուած սեպեր, անդին ժամանակին հնութենէ մաշած ահագին զանգուածներ, որ տեղ տեղ գահալէժ անմատչելի գահաւանդներ կը ձևացնեն, տեղ տեղ ալ անձուկ խորափիտ կիրճեր, ուր խիստ դժուարութեամբ ոտք կոխելու տեղ կը գտնուի: Ս'կալ զիէն գահաւանդներէ ձևացած խոր վախեր, որոնց մէջ կ'երևան պզտիկ լիճեր հին ատենուան դաշտուրանի ձևով. ուրիշ մէկալ կողմը լայնածաւալ հովիտներ կը տեսնուին բնակիչներով և անդէոց խումբերով լեցուն, և անտառախիտ դարաւանդներուն մէջէն արծաթափայլ առուակներ, որ փափրելով խոխոջանօք կը սահին դէպ 'ի վար պըտղատու ծառերը ոռոգանելով:

Բլանձին զարմանալի տեսարան մը կը ձևացնէ Սոնդէ Սոզան, որ է դէզ մը ահագին սեպերու բոլորաձև 3,000 ձողաչափ տրամագծով:

Սառուցից տեսարանը մարդուս վրայ մէկ խորին ահաւոր տպաւորութիւն մը կ'ընէ. ոմանք կը նմանին այնպիսի ծովու մը, որուն ալեկոծութեան ատեն բարձրացած ալիքները յանկարծ սառած ըլլային. ոմանք ընդարձակ շիտակ մակերևոյթ մը կը ձևացնեն, ուսկից անդին խոր անդունդներ ու պատառուածքներ կը տեսնուին ամէն տեսակ ձևերով: Վարնանային ժամանակը երբ արևը դէպ 'ի խեցգետին գալով, և հոն ուշանալով մեր հորիզոնին մթնոլորտը կը

տաքցընէ , շատ անգամ կարգէ դուրս պատահարներ կը հանդիպին . սառույցներու ահագին զանգուածներ կայծա-
կի որոտման պէս գոռալով դարեանդ-
ներէ դէպ 'ի վար կործանելով կը հո-
սին . և անկից պատճառած օդին ցընց-
մունքէն կը բրդին բարձր ժայռերու վը-
րայէն ձեան հիւսեր և սառույցներուն
դատարկ թողած տեղուանքը իջնելով՝
հոն նոր սառույց կը ձևանան : Արեւմտ
այս ձեան մեծամեծ հիւսերը ձորերուն
ինչուան խորերը կը գահավիժին , ու
ամբողջ գեղեր իրենց տակը կը թաղեն :

Ինկած սառերը քիչ ժամանակի մէջ
կը հալին , ամէն կողմէն ջրերը կը սկը-
սին վազել , հեղեղներ կը շառաչեն .
սահանքները սաստիկ որոտալով կը վի-
ժեն ու սպիտակ փրփուրներու դէզ մը
վեր կը բարձրացընեն , որ ասդիս անդին
ծիածանի լուսաւոր գոյներ կը բեկբե-
կեն . գետերը կը բարձրանան , կը զեղա-
նին , ու ինչուան հեռու տեղեր տարա-
ծուած կ'ողողեն դաշտեր ու ձորեր :

Այս ահաւոր ու նկարակերտ տեսա-
րանները կ'երևան Ալպեան գօտուոյն
ամէն դին ուր որ սառեր կը գտնուին :
Աւելի ցած գօտիներու վրայ սառ չերե-
նար , և անոնց գեղեցկութիւնն ալ
նուազ է . այն տեղուանքը աւելի քիչ
աղբիւրներ ու հեղեղներ կը գտնուին ,
որոնք չեն այնչափ սրնթաց . լեռներու
վրայ ժայռոտ ու ահաւոր գագաթներ
չտեսնուիր . բայց դալարի բոյսեր , ան-
տառներ , կաղնիք , նոճք ու թփալից
ծառեր , և ամէն տեսակ տունկեր այն
կողմերը լեցուն են :

Ալպեան գօտիներուն այն կողմը , որ
հանքային ձոխութեանց ամբար է ,
Հարց ու Արց լեռներն են : Հարցին
գօտուոյն , որ Հաննովերի մէջն է , եր-
կայնութիւնն է 30 փարսախ , իսկ լայ-
նութիւնը 10 . իր ժայռոտ կատար-
ները , ձորերը , անտառները , ու աս-
դին անդին եղած ճահիճները բնա-
կան լաբիւրինթոս մը կը ձևացընեն ,
որուն մէջ մտնելը առանց առաջնոր-
դի անկարելի է : Յաճ զառ 'ի վայր-
ներուն հողը կրախառն է , որոնց մէջ

կան շատ հիանալի այրեր , և ասոնք ե-
րևելի են իրենց ներսի ոլորտապտոյտ ու
գեղեցիկ բազմաթիւ սրահակներուն
պատճառաւ , որոնք ճամբորդի մը հե-
տաքննութեանը արժանի տեղեր են .
և սառաւել երևելի են իրենց մէջ գըտ-
նուած բրածոյ ոսկերոտեաց անհա-
մար բազմութեանը համար . այս ան-
ձաւներն իբրեւ բնական ընդարձակ գետ-
նադամբաններ են , ուր որ պահուած են
հին ատենի կենդանեաց մնացորդները :
Այն այրերուն մէջէն աւելի հետաքը-
րականներն են Վիգորնէ ու Պումանն
անձաւները : Առջինը , որ Շարցֆելտ
բերդին անմիջապէս ստորոտն է , հինգ
փապարներէ կը ձևանայ , այլ և այլ
բարձրութեամբ , որոնք իրարու հետ
հաղորդակցութիւն ունին գետնի տա-
կէն շատ ճամբաներով , ոմանք դէպ 'ի
վեր բարձրանալով , ոմանք ալ աւելի
խորը իջնելով : Արկորդն ալ նոյնպէս
հինգ այրերով ձևացած է , բայց շատ
աւելի ընդարձակ է : Առջինէն երկրոր-
դը կ'երթըցուի այն խուռններէն երե-
սուն ոտք աւելի վար իջնելով . իսկ ասկէց
երրորդը երթալ ուզողը սողոսկելով
պէտք է իջնէ , ու երկայն տեղ դէպ 'ի
վար երթալէն ու սեպացեալ զառ 'ի
վեր տեղէ մը վեր ելլելէն վերջը՝ ուրիշ
ջրոտ տեղ մը կը հասնի , որ ուրիշ այրե-
րու տակն է : Այս տեղին մէջ որ հա-
զիւ երբէք զննելու կ'երթան , շատ ոս-
կերքներ կան , որոնց մեծագոյն մասը ,
ինչպէս որ կ'երևայ , վարազուց , բորե-
նոյ ու անձաւաբնակ կամ ուռած ճա-
կատ ունեցող արջերու է , որոնք պէտք
է որ ձիու չափ եղած ըլլան :

Արց ալպեան գօտին Սաքսոնիոյ հա-
րըստութեան գլխաւոր աղբիւրներէն
մէկն է՝ իր ծոցին մէջ արծաթի , պը-
ղընձի , կապարի , երկաթի և անագի
հանքեր ըլլալուն համար . հոն կը գը-
տուին ահունքներու քանի մը տեսակը .
և յախճապակոյ կաւի ազնիւ տեսակ
մը , որով երկայն ժամանակ Աւրոպիոյ
ամէն տեսակ յախճապակիներուն մէջէն
գերազանցն էր Սաքսոնիայինը :

(ԳԻՏԻ ՀԱՐՈՒՆԱԳՈՒԻ)